

ВИСНОВОК
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Котенка Станіслава Ігоровича на тему «Управління
конкурентоспроможністю організації з урахуванням життєвого циклу»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 073
«Менеджмент»

Характеристика особистості здобувача

Котенко Станіслав Ігорович у 2015 році закінчив Сумський державний університет за спеціальністю «Менеджмент», освітній рівень «Бакалавр»; з 2015 по 2017 р. навчався в магістратурі Сумського державного університету за спеціальністю «Менеджмент організацій і адміністрування». З 2017 по 2021 рр. був здобувачем наукового ступеню доктора філософії в Сумському державному університеті за спеціальністю 073 «Менеджмент» на кафедрі управління імені Олега Балацького. З 2017 року і по сьогодні здійснює науково-педагогічну діяльність у Сумському державному університеті. З 31 травня 2024 року продовжив діяльність здобувача наукового ступеню доктора філософії в Сумському державному університеті за спеціальністю 073 «Менеджмент» на кафедрі управління імені Олега Балацького.

За час навчання в аспірантурі Котенко С.І. зарекомендував себе відповідальним, сумлінним, працьовитим та високопрофесійним науковцем. Опанував та оволодів багатьма сучасними методами наукових досліджень, інструментарієм сучасного науковця.

Прийняв участь у всеукраїнських та міжнародних науково-практических конференціях, зокрема у II Міжвузівській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Харків, Україна, 2017 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Економічні проблеми сталого розвитку», присвячена пам'яті професора Олега Балацького (м. Суми, Україна, 2018-2020 р.), Міжнародному науковому форумі STABICON-systems (м. Суми, Україна, 2018 р.), Міжнародній науково-практичній конференції Socio-Economic Challenges (м. Суми, Україна, 2021 р.).

Об'ектом дослідження у дисертаційній роботі Котенко С. І. є економічні відносини, що виникають в процесі формування конкурентних переваг та управління конкурентоспроможністю на різних рівнях взаємодії. Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади та науково-методичний підхід до управління конкурентоспроможністю та формування стратегічного вибору напрямку розвитку організації з урахуванням фактора життєвого циклу. Мета дисертаційної роботи полягає в удосконаленні теоретичних зasad та науково-методичних підходів до управління конкурентоспроможністю в системі менеджменту організації з урахуванням фактора життєвого циклу.

Актуальність теми

У сучасних умовах господарювання, коли глобалізаційні процеси, війна, економічна турбулентність, структурні зміни в ринкових відносинах, ресурсні обмеження та зростаюча невизначеність вимагають від організацій гнучкості, адаптивності та здатності швидко реагувати на зовнішні виклики, організації різних сфер діяльності стикаються з необхідністю перегляду своїх стратегій, оптимізації процесів і пошуку нових підходів до забезпечення конкурентних переваг. В умовах невизначеності особливого значення набуває управління конкурентоспроможністю з урахуванням стадії життєвого циклу організації, що дозволяє своєчасно оцінювати її поточний стан, виявляти ключові загрози та формувати ефективні механізми адаптації та розвитку.

Відсутність стратегічного підходу до управління конкурентоспроможністю може призводити до втрати ринкових позицій, зниження ефективності діяльності та послаблення стійкості організації. Водночас своєчасна адаптація, запровадження інноваційних рішень і використання гнучких управлінських моделей сприяють не лише збереженню конкурентних переваг, а й створенню умов для стійкого розвитку. Визначення механізмів і стратегій управління конкурентоспроможністю організацій є важливим як на мікрорівні – для забезпечення стабільності та ефективності діяльності окремих організацій, так і на макрорівні – для підтримки економічного розвитку та соціальної стійкості загалом. Саме тому пошук ефективних моделей управління, що дозволяють організаціям адаптуватися до змін і зберегти свої конкурентні позиції, є актуальним і стратегічно значущим завданням.

Беручи до уваги вищепередоване, дане дослідження спрямовано на актуальну задачу формування науково-методичного підходу до комплексної оцінки та ефективного управління конкурентоспроможністю. При цьому, фундаментальними основами дослідження стали засади організаційної екології, сучасних досягнень у сфері менеджменту та економічного аналізу, адже основним напрямом дослідження є подолання розриву між теорією та практикою підвищення рівня конкурентоспроможності, оскільки це багатогранний процес, що вимагає цілісного підходу. Комплексний підхід вбачається у розробленні стратегій, які ґрунтуються як на морфологічних, так і на економічних показниках, які враховують рівень організаційного розвитку, стадію життєвого циклу та рівень організаційної резильєнтності як передумови здійснення конкурентної взаємодії на ринку.

Виходячи з вищесказаного, актуальною задачею дисертаційного дослідження є удосконалення теоретичних зasad та науково-методичних підходів до управління конкурентоспроможністю в системі менеджменту організації з врахуванням її стадії життєвого циклу.

Зв'язок роботи з науковими програмами та темами

Дисертаційне дослідження відповідає пріоритетним напрямкам наукових досліджень Сумського державного університету, зокрема держбюджетним науково-дослідним роботам: «Когнітивна модель комерціалізації інновацій в умовах Індустрії 4.0: захист інтелектуального капіталу, маркетинг та комунікації» (ДР № 0122U000780); «Економіко-математичне моделювання та технології управління транскордонною енергобезпекою в умовах воєнних дій та післявоєнного відновлення» (ДР № 0123U101920); «Реформування системи освіти впродовж життя в Україні для запобігання трудовій еміграції: коопетиційна модель інституційного партнерства» (ДР № 0120U102001); «Коопетиція «бізнес – освіта – наука»: інституційно-економічні моделі трансферу інновацій для національної безпеки та сталого розвитку» (ДР № 0122U000772); «Післявоенне відновлення енергетики України: оптимізація управління відходами з урахуванням здоров'я населення, екологічних, інвестиційних, податкових детермінант» (ДР № 0123U100112); «Моделювання освітніх трансформацій у воєнний час для збереження інтелектуального капіталу та інноваційного потенціалу України» (№ДР 0123U100114).

Роль автора в цих науково-дослідних роботах полягала в: дослідження теоретичні основи впливу міграційного фактору як такого, що впливає на розвиток українського суспільства; в проведенні аналіз складових процесу комерціалізації наукових інновацій, продемонстровані шляхи та джерела їх фінансування на різних етапах інноваційної діяльності організацій; було досліджено фактори впливу конкурентного середовища на прибутковість наукових та виробничих інновацій; досліджено сучасне енергетичне середовище, його тренди в період воєнних дій, вплив енергетичних тенденцій під час формування конкурентних переваг промислових підприємств; узагальнені та охарактеризовані теоретичні підходи до розуміння організаційної резильєнтності як важливого елементу системи управління конкурентоспроможністю бізнесу, інноваційного та сталого розвитку; визначені та оцінені ендогенні та екзогенні фактори, що впливають на організаційну смертність; обґрунтовано оптимальну модель системи та її складових взаємодії «держава-регіон-підприємство-домогосподарство» для розвитку системи управління відходами в розрізі потенційного підвищення рівня конкурентоспроможності промислових підприємств; узагальнені фактор впливу змін в освіті на можливості організацій впроваджувати інновації та залишатися конкурентоспроможними з метою збереження інтелектуального потенціалу та підвищенню ефективності управління організаціями на різних стадіях їхнього життєвого циклу.

Особистий внесок здобувача у виконання дисертаційної роботи

Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Положення і результати, винесені на захист дисертаційної роботи, отримані здобувачем особисто. Серед них: досліджено концептуальні засади, що лежать в основі поняття «конкурентоспроможність організації»; в

процесі трьохетапного бібліометричного дослідження із застосуванням кластерного аналізу та методу зваженого аналізу повторюваних понять було виявлено факт присутності прямого зв'язку між теоріями життєвого циклу та конкурентоспроможністю, природу походження понятійних зв'язків; проаналізовано методологічні підходи в управлінні конкурентоспроможністю на організаційному рівні із урахуванням фактора ЖЦО; досліджено феномен організаційної народжуваності та смертності, показники організаційної екології та демографії бізнесу; ідентифіковано фактори-стимулятори та дестимулятори організаційної смертності; створена модель залежності організаційної смертності від релевантних морфологічних, економічних та соціальних факторів; сформовано методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності підприємств машинобудування на макрорівні за рахунок створення 9-ти етапної системи оцінки інноваційного потенціалу країн; розроблені методичні засади визначення рівня розвитку організації в залежності від її показників фінансової діяльності та стадії життєвого циклу; запропоноване окреме поняття для визначення певної стадії розвитку організації та для використання в якості експрес-аналізу відповідності стадії ЖЦО; сформовано алгоритм дій із управління конкурентоспроможністю організації в залежності від її стратегічної позиції а також інтегровану структуру управління конкурентоспроможністю на мікро-, мезо- та макрорівнях. Дисертантом разом із науковими керівниками проведено узагальнення одержаних результатів дослідження, сформульовано основні положення та висновки.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, що сформульовані в дисертациї

Дисертаційне дослідження Котенка Станіслава Ігоровича виконано на високому методичному рівні з використанням комплексу сучасних методів дослідження. Основні наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, логічно випливають з одержаних результатів та є достатньо обґрунтованими. Вони відповідають поставленій меті та завданням дослідження. Чітко структуровано основні напрямки дослідження, зокрема питання використання матричного підходу в поєднанні з індикаторами морфологічного розвитку для вибору організаціями відповідних стратегій розвитку, підхід до параметризації показників в системі «ЖЦО-конкурентоспроможність» з метою оцінки стадії життєвого циклу організації. Результати експериментальних та теоретичних досліджень доповідались та обговорювались на міжнародних науково-практичних конференціях, а також опубліковані в наукових фахових виданнях.

Наукова новизна результатів

В дисертаційній роботі отримано нові наукові результати.

Удосконалено науково-методичний підхід до параметризації показників в системі «ЖЦО-Конкурентоспроможність» шляхом врахування змін, які

впливають на економічну та виробничу діяльність організацій при переході від однієї стадії ЖЦО до іншої. Такий підхід, на відміну від існуючих, дозволяє комплексно проаналізувати організаційну звітність, виявити основні тренди та інтервали допусків запропонованих показників, з високою точністю оцінити стадію ЖЦО та опціональності розвитку організації.

Удосконалено методичні засади ідентифікації зв'язку між організаційної смертністю та сукупністю релевантних ендогенних (морфологічних, організаційних) та екзогенних (соціальних та економічних) факторів, та визначені фактори-стимулятори та дестимулятори організаційної смертності на основі синтезу методів Data Mining, Sigma-restricted parameterization, кореляційного аналізу та сплайнів багатовимірної адаптивної регресії (MARSplines).

Удосконалено методичні засади визначення стратегічної позиції організації на основі матричного підходу, який передбачає поєднання індикаторів морфологічного розвитку (ЖЦО), та показників інноваційного потенціалу підприємства (ІР), що дозволяє здійснити вибір стратегії нарощування резильєнтності та конкурентоспроможності організацій.

Отримало подальший розвиток визначення сутності поняття «конкурентоспроможність організації», як сукупність характеристик, що виражають її здатність до ефективного функціонування в конкурентному середовищі, враховуючи при цьому морфологічні та еволюційні ознаки на різних етапах організаційного розвитку. Дане визначення, на відміну від інших, передбачає врахування ендогенних (організаційні, маркетингові, виробничі, людські, ресурсні, споживчі, фінансові фактори, фактор якості та ЖЦО) та екзогенних (регіональні, галузеві, політичні, ринкові, інфраструктурні чинники, наукова кооперація та інноваційність галузі) факторів, аналіз яких дозволяє сформувати теоретичні засади до нарощування організаційної резильєнтності та здатності конкурувати у подальшій діяльності.

Отримали подальший розвиток теоретичні засади виявлення закономірностей розвитку теорій життєвого циклу та конкурентоспроможності організації, що відрізняється від існуючих поєднанням трьохетапного бібліометричного дослідження із застосуванням кластерного аналізу (VOSviewer v.1.6.20) та методу зваженого аналізу повторюваних понять за ключовими термінами. Це дозволило виявити динамічні аспекти переходів між стадіями ЖЦО з обов'язковою наявністю змін при цих переходах.

Отримав подальший розвиток зміст поняття «морфологічні маркери розвитку» (ММР), яке пропонується розуміти як спектр значень морфологічних та організаційних показників, за яким визначена стадія розвитку організації («Юність», «Зрілість», «Старіння»). ММР можуть бути використані для експрес-аналізу поточного стану компанії та виявлення відповідної стадії ЖЦО, на якій знаходиться організація та дозволяють більш чітко визначити її майбутню траєкторію розвитку.

Практичне значення отриманих результатів

Основні положення дисертаційного дослідження мають наукову та теоретично-практичну цінність, та можуть бути використані в:

- науковій діяльності – для розробки подальших напрямів використання поняття «морфологічні маркери розвитку» (ММР), яке пропонується розуміти як спектр значень морфологічних та організаційних показників, за яким визначена стадія розвитку організації («Юність», «Зрілість», «Старіння»). ММР можуть бути використані для експрес-аналізу поточного стану компанії та виявлення відповідної стадії ЖЦО, на якій знаходиться організація та дозволяють більш чітко визначити її майбутню траєкторію розвитку;

- організаціями та підприємствами для визначення власної стратегічної позиції на основі використання матричного підходу, який передбачає поєднання індикаторів морфологічного розвитку (ЖЦО), та показників інноваційного потенціалу підприємства (ІР), що, також, дозволяє здійснити ними вибір окремої стратегії по нарощуванню резильєнтності та конкурентоспроможності;

- освітньому процесі – при проведенні занять та підготовки навчально-методичної літератури з дисципліни «Стратегічне управління» для студентів-бакалаврів спеціальності 073 «Менеджмент». Певні положення дисертаційного дослідження вже використовуються під час проведення лекційних та практичних занять в Сумському державному університеті (Акт впровадження результатів дисертаційної роботи у навчальний процес Сумського державного університету від 11.12.2024 року);

- науково-дослідних роботах – при реалізації науково-дослідної роботи «Когнітивна модель комерціалізації інновацій в умовах Індустрії 4.0: захист інтелектуального капіталу, маркетинг та комунікації» (ДР № 0122U000780), зокрема в частині дослідження факторів впливу конкурентного середовища на прибутковість наукових та виробничих інновацій; аналізу складових процесу комерціалізації наукових інновацій демонстрації шляхів та джерел їх фінансування на різних етапах інноваційної діяльності організацій (Довідка про впровадження результатів №2 від 10.12.2024).

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях, персональний внесок здобувача

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 18 наукових працях, зокрема 7 статей у наукових фахових виданнях України, 3 статті у виданнях, які індексуються міжнародними наукометричними базами Scopus та/або Web Of Science), 7 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних конференцій (зокрема 1 у виданні, що індексується міжнародною наукометричною базою Scopus), 1 розділ в колективній монографії. Також Котенко С.І. є автором 2х одноосібних авторських свідоцтва на науковий твір. Сукупність усіх публікацій відображає викладені в дисертації результати

дослідження, що відповідає вимогам п. 8, 9 вимог до присудження ступеня доктора філософії «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 22 січня 2022 року.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертацій:

- [1] Котенко, С.І. (2017). Сучасні методи та механізми оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств. *Конкурентоспроможність підприємств в умовах трансформаційних процесів в економіці України: Збірник матеріалів II Міжзвузівської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (16 листопада 2017 року)*. Харків: ХТЕІ КНТЕУ, 139-141.
- [2] Котенко, С.І. (2018). Оцінка конкурентоспроможності промислових підприємств. *Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Економічні проблеми сталого розвитку», присвячена пам'яті професора Олега Балацького (м. Суми, 23 – 27 квітня 2018 р.)* / за заг. ред.: Т. А. Васильєвої, Г. О. Швіндіної. Суми : Сумський державний університет, 223.
- [3] Котенко, С.І. (2018). Розробка методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств з урахуванням життєвого циклу організації. *STABICONsystems – матеріали Міжнародного наукового форуму, м. Суми, 26–28 квітня 2018 р.* / редкол. : Г. О. Швіндіна, Д. О. Смоленников, А. А. Іскаков. Суми : Сумський державний університет, 66-68.
- [4] Котенко, С.І. & Швіндіна, Г.О. (2018). Проблеми оцінки конкурентоспроможності підприємств як індикатора стратегічного розвитку. *Проблеми економіки*, 3, 104-112. Отримано з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2018_3_15.
- [5] Котенко, С.І. & Педченко, Н.С. (2018). Управління конкурентоспроможністю як елемент стратегічного розвитку підприємства. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*, 3, 54-58.
- [6] Котенко, С.І. (2019). Застосування концепції життєвих циклів у практиці фінансового управління банком. *Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених імені професора Балацького О. Ф.* / за заг. ред.: Т. А. Васильєвої, О. В. Шкарупи. – Суми : Сумський державний університет, 105-106.

- [7] Котенко, С.І. (2020). Порівняльний аналіз моделей життєвого циклу: можливості для організацій та інститутів. *Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених імені професора Балацького О. Ф.* / за заг. ред.: Т. А. Васильєвої, О. В. Шкарупи – Суми : Сумський державний університет, 168-170.
- [8] Котенко, С.І. & Швіндіна, Г.О. (2020). Реінжиніринг бізнес-процесів як напрямок підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*, 2, 174-180. Отримано з https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/2_2020/19.pdf
- [9] Котенко, С.І. (2021). Управління конкурентоспроможністю на різних етапах життєвого циклу організації. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*, 1, 269-281. Отримано з https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/1_2021/19.pdf
- [10] Kotenko, S. (2021). Competitiveness benchmarking at different stages of an enterprise life cycle. *Socio-Economic Challenges: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Sumy, March 22–23, 2021* / edited by Prof., Dr. Vasiliyeva Tetyana. – Sumy: Sumy State University.
- [11] Kotenko, S., Shvindina, H., Heiets, I. (2021). The impact of migration on the competitiveness of the region and industry development. *E3S Web Conference*, 307(02003), <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202130702003> (**Scopus**)
- [12] Kotenko, S., Heiets, I., & Yacout, D. (2021) Organizational competitiveness: a systematic literature review. *Marketing and Management of Innovations*. 3, 175-187. <http://doi.org/10.21272/mmi.2021.3-15> (**WoS**)
- [13] Shcherbachenko, V.O. & Kotenko, S.I. (2022). Analysis of obstacles and success factors of innovation commercialization. *Visnyk of Sumy State University. Economy Series*, 1, 88–94. DOI:10.21272/1817-9215.2022.1-10
- [14] Shvindina, H., Taraniuk, L., Kotenko, S., Awujola, A., Taraniuk, K., & Hongzhou, Q. (2022). Cross Country Analysis of Competitiveness Towards Innovation Potential Assessment for Industrials. *Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR)*, 9(2), 165-182. <https://doi.org/10.15549/jecar.v9i2.711> (**Scopus**)
- [15] Котенко С.І., Оніщенко С.В. & Корж А.Є. (2022). Дослідження впливу системи управління організаційним розвитком підприємства на його конкурентоспроможність. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*, 4, 240–247. DOI: 10.21272/1817-9215.2022.4-25
- [16] Котенко, С.І. (2022). Інновації та їх комерціалізація: понятійний апарат та індикатори. Комерціалізація інновацій: захист інтелектуального капіталу, маркетинг та інновації : монографія / за ред. к.е.н., доц. Сагер Л.Ю., к.е.н., доц. Сигиди Л.О. Суми: Сумський державний університет, 177-182.

[17] Shvindina, H., Kuzmenko, O., Kotenko, S. & Kolomiiets, S. (2024). Understanding organizational resilience: A cross-country analysis of factors influencing organizational mortality. *Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR)*, 11(5), 850–870. <https://doi.org/10.15549/jecar.v11i5.1491> (*Scopus*)

[18] Авторське свідоцтво на науковий твір «Науково-методичний підхід до визначення релевантних факторів впливу на організаційну смертність» №116150 від 25.01.2023

[19] Авторське свідоцтво на науковий твір «Використання «Коду Адізеса» для визначення критеріїв оцінки конкурентоспроможності організації з врахуванням фактора комерціалізації інновацій» №121417 від 01.12.2023

Наведені публікації містять результати безпосередньої роботи здобувача на окремих етапах дослідження, повною мірою відображають основні положення та висновки роботи. Авторська участь здобувача в опублікованих наукових працях погоджена зі співавторами.

Оцінка мови та стилю дисертації

Матеріали дисертації викладено українською мовою, послідовно за формально-логічною структурою з дотриманням наукового стилю написання.

Відповідність фаху

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 073 Менеджмент.

Відсутність (наявність) порушення академічної добросередності.

За результатами перевірки дисертаційної роботи Котенка Станіслава Ігоровича на тему «Управління конкурентоспроможністю організації з урахуванням життєвого циклу», на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Звідси можна зробити висновок про відсутність порушень академічної добросередності.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Котенка Станіслава Ігоровича за актуальністю проблеми, методичними підходами, обсягом, ґрунтовністю аналізу та інтерпретацією отриманих даних, повнотою викладу принципових наукових положень, науково-теоретичним та практичним значенням повністю відповідає вимогам п. 6 «Порядку присудження ступеня доктор філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

№ 44, а дисертант, з урахуванням виконання у повному обсязі освітньої складової освітньо-наукової програми та індивідуального плану наукової роботи, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Голова аprobacійної ради
зі спеціальності 073 «Менеджмент»,
Перший проректор СумДУ
Доктор економічних наук, професор

Інна Школьник